

מעדני כהן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת וישלח תשפ"ב שנה שלישית גליון 114

בענין נר חנוכה בשמן של שביעית

וגזירה כזית ראשון אטו כזית שני באיסור דרבנן ובכל האיסורים

יבואר אם עשה דוחה איסור עשה

דהנה בגמ' ביבמות דף כ' מבואר דחייבי לאוין שנפלו ליבום אם בעלו קנו ופוטרת צרתה משום דמדאורייתא רמיא ליבום דעשה דוחה לא תעשה, ורק משום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה גזרו רבנן שלא ליבם, ובחייבי לאוין ועשה כגון אלמנה מן הנשואין לכהן גדול כיון דאין עשה דוחה ל"ת ועשה א"כ מדאורייתא לא רמיא עליה ליבום אם בעלו לא קנו ואינה פוטרת צרתה.

וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מיבום ה"י והי"א, אלא שהוסף דחייבי עשה לבד כגון מצרית דינה כחייבי לאוין דאם בעלו קנו ופוטרת צרתה, ותמה ע"ז המהרש"ל בים של שלמה דהא חייבי עשה אסורים ביבום מדאורייתא דהא אין עשה דוחה עשה, וא"כ היה צריך להיות הדין שאם בעלו לא קנו כמו חייבי לאוין ועשה, ובשאלת אריה סי' ל"ג (בקונטרס אחרון) כ' בשם הפנ"י דעשה אינו דוחה מצות עשה אבל לאו הבא מכלל עשה עשה יכול לדחות, דלענין דחייבי עשה דינו כלא תעשה, וכבר מבואר חידוש זה ברשב"א בכתובות דף מ' דעשה דוחה לאו הבא מכלל עשה עיי"ש.

וא"כ נמצא לדעת הרמב"ם (כפי שביאר הש"א), והרשב"א, דעשה דוחה לאו הבא מכלל עשה, והיינו איסור עשה, ה"נ ידחה מצות נר חנוכה איסור הפסד פירות שביעית, אך לדעת המהרש"ל דאין עשה דוחה איסור עשה מצות נ"ח אין יכול לדחות איסור הפסד פירות שביעית דמאי אולמא האי עשה מהאי עשה.

יבואר אם שביעית הוי מצות עשה או איסור עשה

אכן ידוע מש"כ האחרונים (המגילת אסתר והמהרי"ט אלגאזי חלה סוף אות ב') בדעת הרמב"ן בשכחת העשין עשה ג' דיש מצוה באכילת פירות שביעית, וא"כ נמצא דהמפסיד פירות שביעית הרי הוא מבטל מצות עשה של אכילת פירות שביעית, ואף דבדואי גם להני אחרונים ליכא מצוה חיובית לאכול פירות שביעית ואי"ז אלא מצוה קיומית, מ"מ כשמפסיד את הפירות שביעית הרי הוא מבטל את האפשרות לקיים בזה את המצוה ולהכי חשיב כביטול עשה, וא"כ לפ"ז אין מצות הדלקת נ"ח יכול לדחות איסור הפסד פירות שביעית דהא מבטל בזה מ"ע ואין עשה דוחה עשה.

אך החזו"א שביעית סי' י"ד סק"י כ' דאין כונת הרמב"ן דיש מצוה באכילת פירות שביעית, אלא כונת הרמב"ן רק למנות איסור הפסד וסחורה במנין העשין, ולפ"ז לדעת הרמב"ם והרשב"א דעשה דוחה איסור עשה שפיר יכול מצות הדלקת נ"ח לדחות איסור הפסד פירות שביעית.

אך יל"ע כשמדליק נ"ח מדין עשה דוחה ל"ת האם יכול להדליק גם את נרות ההידור או רק נר אחד שהוא עיקר המצוה.

יבואר אם באיסור דרבנן גזרו כזית ראשון אטו כזית שני

אך יש לדון דאפילו אם מדינא יכול להדליק נ"ח בשמן של שביעית מדין עדל"ת, מ"מ מדרבנן אסור להדליק, דהנה בתוס' בקידושין דף ל"ח א' תירצו על קושיית הירושלמי למה בזמן שנכנסו ישראל לארץ לא אכלו מצה מחדש יבוא עשה של בערב תאכלו מצות וידחה ל"ת דחדש, ותירצו דיש גזירה

נסתפקו הפוסקים האם מותר להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית, ובפשוטו אסור להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית, שהרי פירות שביעית נאמר בהם 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה' וכל דומיא דלאכלה מותר, והכלל הוא דשביעית ניתן לאכילה ושתיה וסיכה וכן להדלקת הנר וצביעה כמבואר במשנה ריש פ"ז משביעית, דכל הנאה שהיא דומיא דאכילה שהנאתו וביעורו שווה מותר בפירות שביעית, אך בנר חנוכה הרי אסור להשתמש לאורו ואין מדליקו אלא לצורך מצותו וזה לא חשיב הנאה דמצוות לאו ליהנות ניתנו, וא"כ הדין נותן שיהיה אסור להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית, וכ"כ בדרך אמונה פ"ה ס"ק מ"ט בשם מרן החזו"א והרידב"ז בפאה"ש פ"ה הל' ט' ועוד אחרונים.

אך הגרשז"א זצ"ל במנחת שלמה ס' מ"ב פקפק ע"ז, וכ' דהרי זה ודאי דאם ירצה לפרסם את החנות שלו ע"י שידליק נרות סביב חנותו וכך כולם יראו את חנותו ויבואו אליו דמותר להדליק נרות אלו בשמן של שביעית דהא שפיר משתמש לאור הנר להאיר את חנותו, וא"כ מהאי טעמא יהיה שרי גם להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית דהא הוא רוצה לפרסם את הנס, ומאי גרע שיש בזה גם מצוה, וכי אם יש בזה גם מצוה אין לו כלל הנאה, דה"נ אם רוצה ללמוד תורה לאור הנר ודאי דמותר להדליק הנר משמן של שביעית ולא אמרי' דמצוות לאו ליהנות ניתנו, דהא רוצה להשתמש ולקרוא לאור הנר ומאי גרע שיש בזה גם מצוה.

אכן כאמור רוב האחרונים נקטו דאסור להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית וכמו שהביא בדרך אמונה שם, ועיי' שם בביאור ההלכה ד"ה שמדליק שהאריך בד' המנחת שלמה ודחה כל ראיותיו, ומסיק דאסור להדליק בשמן של שביעית.

יבואר אם אין לו שמן אחר אם מותר להדליק נ"ח בשמן של שביעית מדין עשה דוחה ל"ת

אך יל"ע היכא שאין לו שמן אחר רק שמן של שביעית האם מותר להדליק בזה מדין עשה דוחה לא תעשה, דיבוא עשה דהדלקת נר חנוכה וידחה ל"ת דהפסד פירות שביעית, ואע"פ שהדלקת נר חנוכה אינו אלא דרבנן ואיסור הפסד פירות שביעית הוא מדאורייתא, מ"מ שביעית בזה"ז אינו אלא דרבנן.

אך אפשר דכיון ששביעית עיקרו דאורייתא הוא חמור יותר ואין עשה דרבנן דוחה, וכמו שמצינו דדבר שעיקרו דאורייתא חמיר כדאורייתא לכמה מילי, א' לגבי ברירה קיימ"ל דבדאורייתא אין ברירה, ובתוס' בעירובין דף ל"ז ב' ד"ה מאן כתבו דרבנן שעיקרו דאורייתא ג"כ אין ברירה. ב' לגבי חזקה שלוח עושה שליחותו קיימ"ל דבדאורייתא לא סמכינן ע"ז, וכתבו התוס' בעירובין דף ל"ב א' ד"ה תאנים דרבנן שעיקרו דאורייתא ג"כ לא סמכינן על כך חזקה, וא"כ יל"ע אם גם לגבי עשה דוחה ל"ת נימא שאיסור דרבנן שעיקרו דאורייתא חמיר כדאורייתא ואין עשה דרבנן יכול לדחות.

אכן יש לדון בזה, דהא האיסור להפסיד פירות שביעית הוי איסור עשה, דבתורה לא נאמר לאו שאסור להפסיד פירות שביעית, אלא כתיב "לאכלה" ודרשי' מזה לאכלה ולא להפסד, וא"כ הוי רק איסור עשה, והאחרונים דנו האם עשה דוחה איסור עשה, דהרי עשה לא דוחה עשה כמב' בגמ' בחולין (דף קמ"א). דמאי אולמא האי עשה מהאי עשה, אך באיסור עשה דנו האחרונים האם חשיב כעשה שאין עשה דוחה או דחשיב כמו לאו שעשה דוחה.

כזית ראשון אטו כזית שני, ויל"ע האם בדבר האסור רק מדרבנן ג"כ איתא להך גזירה, די"ל בדברבנן לא גזרו דהוי גזירה לגזירה.

ולכאורה מדברי הרמב"ם מוכח דגם בדרבנן איתא להך גזירה, דאהא דאמר' ביבמות דחייבי לאוין אם בעלו קנו כיון שמדאורייתא היא חזיא ליבום דעשה דוחה ל"ת ומ"מ מדרבנן אסור דגזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, שהרי כ' הרמב"ם בפ"ו מיבום דגם בשניות לעריות גזרו רבנן דאסור ליבום משום הך גזירה דביאה ראשונה אטו ביאה שניה, ומבואר דגם באיסור דרבנן איתא להך גזירה, ובתש"ו פרי השדה ח"ג ס' צ"א כ' לפ"ז דבשבת ערב פסח אפילו במקום שאין לו פת לסעודת שבת אסור לו לאכול מצה, דאין לומר שידחה עשה דסעודת שבת את האיסור של אכילת מצה בערב פסח, משום דאיכא למיגזר כזית ראשון אטו כזית שני, וזה כמשנ"ת דגם באיסור דרבנן איתא להך גזירה.

ולפ"ז י"ל דהכא נמי יהיה אסור להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית מהאי טעמא, דכמו שגזרו כזית ראשון אטו כזית שני ה"נ איכא למיגזר ההלכה ראשונה אטו ההלכה שניה, דהרי לאחר שיעור זמן ההדלקה כבר ליכא מצוה שתדחה את איסור הפסד פירות שביעית, וא"כ ניגזר על ההדלקה הראשונה אטו שיבוא להמשיך ההדלקה לאחר הזמן, ואף שלאחר זמן ההדלקה מדינא מותר לו ליהנות מהשמן וא"כ ליכא בזה הפסד לשמן, מ"מ הא כשמדליקו בפתח ביתו או בחלון אין משתמש לאורו וא"כ אכתי הוא מפסיד את השמן.

יבואר דרך במידי דאכילה והנאה גזרו כזית ראשון אטו כזית שני

אך י"ל דלא מצינו גזירה זו רק במידי דאכילה או הנאה, דבגמ' ביבמות מבואר כן לגבי איסורי ביאה דגזרו בזה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, ובתוס' בקידושין בדף ל"ח מצינו כן לגבי איסור אכילה דגזרו כזית ראשון אטו כזית שני, דבדברים אלו איכא למיחש שמא ימשך ויאכל אפילו שלא במקום מצוה, אך באיסורים אחרים דאין תאוותו עליהם י"ל דליכא למיחש להכי, ולא גזרו בזה כלל, ובאמת בשאגת אריה ס' צ"ו תמה על התוס' בקידושין שחידשו דגם באיסורי אכילה גזרו רבנן כזית ראשון אטו כזית שני דהא מהירושלמי שלא תירץ כן מוכח דס"ל דבאיסורי אכילה ליכא להך גזירה ומשום דס"ל דרך באיסורי ביאה דנפשו של אדם מחמתן גזרו רבנן הך גזירה אבל באיסורי אכילה לא חששו שיאכל עוד, וא"כ י"ל דאף שהתוס' סברי דגם באכילה איכא להך גזירה הבו דלא להוסיף עלה ואין זה אלא באיסורי אכילה שיש לו הנאה אבל בדבר שאין לו הנאה בזה מודו דלא גזרו.

ומטעם זה נראה דבמשנ"ת בגליון פרשת לך לך דדנו הפוסקים האם בחריי"ן יש איסור ספיחין, לכאורה אפילו להצד שיש בזה איסור ספיחין מ"מ

בעניין הא דנסתפקו אם יוצאין יד' ח' ד' כוסות ביין של שביעית

הנה בירושלמי נסתפקו אם יוצאים יד' ח' ארבע כוסות ביין של שביעית וכך אמרו בשבת פ"ח ה"א מהו לצאת ביין של שביעית תני ר' הושעיה יוצאין ביין של שביעית וכו' בפסחים פ"י ה"א ושקלים פ"ג ה"ב ובביאור ספיקו דהירושלמי התחבטו גדולי האחרונים בזה.

והנה בקונטרס שבסוף ספר פאת השלחן מצינו פירוש נפלא מהגרא"מ שטיינברג בעל שו"ת מחזה אברהם והגר"נ ויידנפלד בעל שו"ת חזון נחום שנסתפקו כיון דמצוה לאכול פירות שביעית לפי דברי הרמב"ם בסהמ"צ שמא אין לשתות מהן ד' כוסות משום דאין עושין מצוות חבילות חבילות, וכבר הקשו הגר"ג ויידנפלד והגרצ"פ פרנק שם ממה שיוצא יד' ח' מצה בתרומה ובחלה כמבואר בסוכה ל"ה ע"א, יעו"ש.

בדברי המ"ב שהתיר לאכול סעודה שלישית בספק חשיכה

בגליון מעדני כהן בפרשת וירא נסתפקנו בהא דכ' המ"ב בס' רצ"ט סק"א דאף שאסור לאכול בספק חשיכה קודם הבדלה מ"מ אם לא אכל עדיין

^א ובספר עטרת אליהו שנדפס בירושלים שנת תרע"ג כתב ליישב הא דאמרו בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו ונתקשה אמאי לכתחלה לא יתקע וכתב על פי מש"כ בתוס' בקידושין דף ל"ח א' דלא אמרין דעשה דמצוה ידחה ל"ת חדש, משום גזירה כזית ראשון אטו כזית שני א"כ י"ל דלכך אסור לתקוע בשופר של אה"נ דגורנין אולי יתקע יותר משיעור המצוה, וכתב לדחות תירוצו זה וז"ל אמנם

במקום שאין לו מרור אחר יהא מותר לו לאכול חריי"ן דיבוא עשה דאכילת מרור וידחה לאיסור ספיחין, ולא נאמר דיש בזה להך גזירה כזית ראשון אטו כזית שני, דכיון שאין בזה הנאה כלל, והרי גם דנו האחרונים לגבי הברכה על החריי"ן כיון שאין זה כדרך אכילה, עיי' בביאור הלכה ס' תע"ה ס"ב, א"כ ליכא למיחש בזה שיאכל עוד שלא במקום מצוה.

ובאמת אף כשאין חריי"ן ספיחין וכגון שהוא מיבול נכרי יש לדון שאסור לאכול בשביעית דהא אין דרך לאכול חי, ובמשנה בשביעית פ"ח מ"ב תנן לאכול דבר שדרכו לאכול, וכן פסק הרמב"ם בפ"ה משמיטה הל' ב' וג', וכשאוכלו שלא כדרך חשיב כמפסיד את הפרי, ולדעת המ"א שהביא הביאור הלכה הנ"ל דאין לברך על החריי"ן כלל כיון שאין זה דרך אכילה לכאורה בודאי אסור לאכול בשביעית, אך באופן שאין לו מרור אחר י"ל כנ"ל שעשה של אכילת מרור ידחה איסור הפסד פירות שביעית.

יבואר אם בהדלקת נר חנוכה בשמן של שביעית יש משום אין עושין מצוות חבילות חבילות

ונראה עוד דאפילו לדעת המנחת שלמה דמותר להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית אין זה אלא באין לו שמן אחר אבל אם יש לו שמן אחר אסור להדליק בשמן של שביעית, דהנה בירושלמי בסוף תרומות איתא מהו להדליק שמן שריפה (היינו שמן של תרומה טמאה) בחנוכה, א"ר ניסא אנא לא אנא חכים לאבא אימא הוה אמרה לי אבוך הוה אמר מי שאין לו שמן של חולין מדליק שמן שריפה בחנוכה, וכ"כ הרמב"ם בפ"א מתרומות הל' י"ח דרך מי שאין לו חולין יכול להדליק נר חנוכה בשמן שריפה.

והדברים צ"ב מאי נפק"מ אם יש לו שמן של חולין או שאין לו שמן של חולין, ובפרי יצחק ח"ב ס' כ' ביאר הטעם בזה, משום דאין עושין מצוות חבילות חבילות, וכשמדליק בשמן שריפה הרי הוא מקיים מלבד מצות הדלקת נ"ח גם מצות שריפת תרומה טמאה ואין עושין מצוות חבילות חבילות, אך כשאין לו שמן של חולין מותר דמבואר בגמ' בפסחים דף ק"ב ב' דאם אין לו אחר אין בזה משום מצוות חבילות חבילות עכ"ד.

ומעתה לדעת האחרונים דיש מ"ע באכילת פירות שביעית וה"ה בכל הנאה המותרת בפירות שביעית כגון הדלקה וצביעה מקיים מ"ע, א"כ כשמדליק נר חנוכה בשמן של שביעית יש בזה משום אין עושין מצוות חבילות חבילות, ולהכי רק כשאין לו שמן אחר יהיה מותר לו להדליק בשמן של שביעית דומיא דשמן שריפה דמבואר בירושלמי דרך אם אין לו שמן של חולין מותר להדליק בשמן שריפה.

אבל באור שמוח פרק כ"ט משבת כתב לבאר ספק הירושלמי באופן אחר, דברמב"ם שם מבואר דאין מקדשין אלא ביין הראוי לנסכים, והרי יין של שביעית אינו ראוי לנסכים כמבואר בתו"כ לאכילה ולא לנסכים, וא"כ זה שנסתפקו אם יוצא יד' ח' ביין של שביעית, ולשיטתו צ"ל כמה דפשוטו בירושלמי שאדם יוצא יד' ח' ביין של שביעית דרך כאשר היין מצד עצמו ומהותו ראוי לנסכים פסול הוא לקידוש משא"כ ביין של שביעית דמצד עצמו ראוי הוא אלא שאסור לנסכו משום קדושת שביעית שעליו בזה ראוי לקידוש, אכן יש לתמוה בפירושו דא"כ למה איבעי לן על כל הד' כוסות הרי רק בקידוש בעינן יין הראוי לנסכים, ולא בשאר שלש הכוסות ולמה שאלו על כל הד' כוסות, וגם על פירוש האחרונים קשה שפירשו שהשאלה משום אין עושין מצוות חבילות חבילות א"כ בכל כוס של קידוש הוי ליה למבעי הך בעיא וצ"ע.

סעודה שלישית צריך לאכול אפילו לאחר השקיעה, האם מותר לו לאכול רק כשיעור שצריך לאכול בסעודה שלישית דהיינו כביצה ועוד או דמותר לו לאכול

לכא' לא קרב זה אל זה דהתם במידי דאכילה שיש לו הנאת הגוף גזרי' משא"כ בתקיעת שופר אמנם לס' הכלבו דגם בתק"ש יש הנאת הגוף אתי שפיר. אמנם אכתי לא דמי דהתם באיסור חדש הוה מידי דלא בדילי אינשי דתיכף אחר ט"ז בניסן מותר שייד לגזור כמ"ש ביו"ד סי' פ"ט בש"כ דבפת לפי שעל הלחם יהיה האדם ואפי' אם ה' איסור עולם ומכל שכן שגם אינו איסור עולם בוודאי לא בדילי אינשי, עכ"ל.

אפילו יותר מוכך, ומשום דבשער הציון שם אסברה לה לדון זה (בטעם הב') משום דאתי ספק עשה של סעודה שלישית וידחה ספק איסור דרבנן של אכילה קודם הבדלה, א"כ לא יהיה מותר לו רק כדי קיום מצות סעודה שלישית דבזה דוחה את האיסור אכילה של קודם הבדלה אבל ביותר מזה שכבר אינו חייב בסעודה שלישית שוב רמיא עליה איסור אכילה קודם הבדלה.

והעיר הגאון ר' אברהם זנגר שליט"א דמדברי המ"ב גופא מוכח דשרי לאכול אפילו יותר מכביצה, דאם נימא שאסור לו לאכול יותר מכביצה א"כ צריך להיות שיהיה אסור לו לאכול כלום, דהרי נתבאר בתוס' בקידושין דף ל"ח א' דלא אמרינן דעשה דמצה ידחה ל"ת דחדש, משום גזירה כזית ראשון אטו כזית שני עכ"ד.

והנה היה מקום לומר דבאיסור דרבנן לא אמרינן האי גזירה, אך כבר נתבאר דמדברי הרמב"ם בפ"ו מיבום מבואר דגם באיסור דרבנן איכא לגזירה של ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, ולפ"ז מסתבר דגם הך גזירה של כזית ראשון אטו כזית שני יש בדרבנן, וא"כ כיון שאסור לו לאכול יותר מכביצה שוב אסור לו לאכול אפילו שיעור כביצה, דהא איכא גזירה כזית ראשון אטו כזית שני, וע"כ דמותר לו לאכול אפילו יותר מכביצה, אם לא דנימא שהמ"ב סובר דהך גזירה דכזית ראשון אטו כזית שני לא גזרו בדרבנן.

ובאמת בפרי מגדים או"ח ס' תנ"ד במשב"ז סק"ד מספקא ליה האם באיסור דרבנן איכא לגזירה דכזית ראשון אטו כזית שני ומצדד דברבנן לא גזרו משום דה"ל גזירה לגזירה, וצ"ל דהא דמבואר ברמב"ם דגם בשניות לעריות גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה אי"ז אלא בשניות לעריות דהוי ערוה מדרבנן אבל בשאר איסורים דרבנן לא גזרו, אך ז"א, דהפמ"ג איירי בטבל דרבנן שז"ג א"כ חפצא דאיסורא כמו שניות לעריות, ואעפ"כ דן שלא גזרו בזה וצ"ע, וא"כ אפשר דהמ"ב סובר כהפמ"ג.

יבואר דלא בכל איסורים דרבנן גזרו כזית ראשון אטו כזית שני

אך לכאורה יש לדון בזה, דהנה אם נימא דגם בדרבנן יש גזירה כזית ראשון אטו כזית שני, א"כ אמאי קודם מצוה מותר טעימה כביצה הא איכא למיגזר כזית ראשון אטו כזית שני, דהיינו שיבוא לאכול כביצה ועוד שהוא אכילת קבע שאסור קודם מצוה, וכן קשה שהרי מותר לאכול אכילת ארעי חוץ לסוכה ולא גזרינן שמא יאכל אכילת קבע, ולכאורה מוכרח מזה דרק באיסור חפצא דאכילה גזרו כזית ראשון אטו כזית שני אבל באיסורים שהם מוחמת הזמן כמו אכילה קודם מצוה שאין זה איסורי אכילה בזה לא גזרו כזית ראשון אטו כזית שני, וכן באכילה חוץ לסוכה שאינו איסור אכילה של חפצא דאיסורא לא גזרו כזית ראשון אטו כזית שני, וא"כ לפ"ז י"ל דבאמת לא התיר המ"ב לאכול יותר מכביצה אך כיון שאין זה איסור חפצא דאכילה בזה לא גזרו כזית ראשון אטו כזית שני.

אכן מידידי הגאון רמ"מ לובין שליט"א שמעתי עוד לומר בזה, ד"ל דרק היכא שאוכל דבר האסור שהתירו לו, בזה איכא להך גזירה דכזית ראשון אטו כזית שני שלא התירו את האיסור בעשה דוחה ל"ת כשיש לחוש שיאכל עוד כזית, אבל היכא שאין אוכל דבר האסור כלל כגון בטעימה קודם מצוה שאין זה איסור כלל בזה לא גזרו שמא לבסוף יאכל באיסור, ולהכי לא גזרו בזה כזית

ראשון אטו כזית שני, וכן בסוכה לא גזרו לאסור אכילת ארעי חוץ לסוכה גזירה שמא יאכל אכילת קבע דכל שלא התירו את האסור לא גזרו בו לאסור גזירה כזית ראשון אטו כזית שני.

ושמעתי מהבה"ח יצחק גריינר ז"ל להעיר מהא דאוכלין ארעי לפני מירוח אע"פ שאסור באכילת קבע ואמאי לא גזרינן גזירה אכילת ארעי אטו אכילת קבע וע"כ כמשנ"ת דכל שלא התירו האיסור בעשה דוחה ל"ת לא גזרו לאסור משום גזירה כזית ראשון אטו כזית שני.

ולפ"ז בסעודה שלישית שהתירו לאכול אחר השקיעה משום עשה דוחה ל"ת שפיר נימא דאיכא למימר דגזרו כזית ראשון אטו כזית שני ומהא דלא אסר לאכול משום האי גזירה חזינן שהתירו לגמרי אכן אכתי אינו ראיא דאפשר דכל שהוא ספק איסור לא גזרו כזית ראשון אטו כזית שני וכיו שהתחיל לאכול בבין השמשות דאפשר שהוא עדיין יום להכי לא גזרו כזית ראשון אטו כזית שני.

בעניין שתיית ד' כוסות מכוס שאינו טבול

והעירני ידידי הגאון ר' יואל כהן שליט"א שבפמ"ג במשב"ז סימן תפ"ו כתב דמי שאין לו כלי לד' כוסות אלא כלי שאינו טבול יכול לשתות בו ד' כוסות משום עשה דוחה ל"ת ולכאורה נימא בו גזירה כזית ראשון אטו כזית שני, ובהרי נסתפק אם גם בדרבנן אמרינן ביה גזירה כזית ראשון אטו כזית שני וע"כ דצ"ל דכל שאינו חפצא דאיסורא לא אמרינן ביה האי גזירה דכזית ראשון אטו כזית שני, ונמצא דתרווייהו אמת דגם היכא דלא אמרינן עדל"ת לא אמרינן האי גזירה כזית ראשון אטו כזית שני וגם היכא דלא הוי חפצא דאיסורא לא אמרינן האי גזירה כזית ראשון אטו כזית שני ולפ"ז בסעודה שלישית שפיר יכול לאכול רק הצריך לו לסעודה שלישית.

יבואר קושיית האחרונים אמאי כתבו התוס' דעשה דפ"ו לא דחי לאו דלא יהיה קדש משום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה

בשו"ת מהרש"ג חלק ב' סימן רל"ג בסופו העיר במה שהקשו התוס' ב"ב דף י"ג אמאי לא אתי עשה דפריה ורביה ודחי ל"ת דלא יהיה קדש ויקח בת חורין והקשה אמאי לא תירצו דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, ואין לומר שגם אחרי הקיום של פריה ורביה איכא מצוה דבבקר זרע את זרעך שהרי אינו אלא מדברי קבלה ולא דחי ל"ת, ואע"פ שיש לומר שמקיים בזה מצוות עשה דפריה ורביה וכן מבואר בעמק ברכה דאיכא בזה מצוה קיומית דאורייתא, מכל מקום מצוה קיומית לא דחיא ל"ת ופשוט, והיה אפשר לומר דכיון שמותרת עד שתלד בן ובת להכי לא גזרו בזה.

אכן כן הקשה בשו"ת אהל משה חלק ב' סימן ל"ט וז"ל ובחציו עבד תמיה לי על קושיית התוס' דהא ודאי כיון דגזרו רבנן בחייבי לאוין ליבום ביאה ראשונה אטו ביאה שניה כ"ש הכא דצריך לפרוש בימי עבודה וצריך הבחנה אחר כל ביאה וביאה, ואחר שיקיים מצות פ"ו יאסר לעולם בזה ודאי גזרו חז"ל לאסור ביאה המותרת והצרכי תקנה אחרת ונשאר בצ"ע, עכ"ל. הרי דהקשה שיהא צריך לפרוש גם בימי עבודה קודם שיקיים פריה ורביה ובזה שפיר יש לגזור גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה וצ"ע.

בעניין קטן שהגדיל לגבי תפלת ערבית וכן אונן שהיה אונן כל היום אמאי חייב בתפלת ערבית

ובאמת לדבריו היה מקום לשאול דא"כ כל מי שלא התפלל מנחה לא יוכל להתפלל ערבית, שהרי לא הקריב קרבן של תמיד של בין הערביים ואיך יקריב אברים ופדרים ידיה.

אך בזה היה מקום לומר שכל שהיה חייב בהקרבת הקרבן אע"פ שלא הקריבו בפועל מכל מקום הרי הוא חייב בזה, ושפיר חייב להתפלל ערבית שהרי יש חלבים ופדרים של ישראל שהקריבו התמיד של בין הערביים שצריך להקטירם, אבל כל שלא היה חייב בהקרבת אותו קרבן יש מקום לומר שאינו חייב בהקטרת אברים ופדרים ידיה.

ובאמת כל הא שאלה אינה אלא לפלפולא דכוותא חייב בתפלת ערבית אלא שיש לדון בטעם הדבר והארכתי בדבר אע"פ שאין בו צורך אבל קודשא בריך הוא חדי בפספוסמי דאורייתא.

הנה מבואר בגמ' דתפלת ערבית תקנוה כנגד הקטר חלבים ואברים של התמידין שקרבין כל הלילה, והעירני הרב הגאון ר' שלום בודנשטיין שליט"א שקטן שהגדיל שלא היה חייב בתפלת שחרית ומנחה כגדול אלא משום חינוך וכשהגדיל כבר אינו חייב בחיוב חינוך לכאורה אי אפשר לחייבו בתפלת ערבית, שהרי לא היה חייב בתפלת מנחה וכל שלא היה חייב בעיקר הקרבן תו אינו חייב בהקרבת אברים ופדרים ידיה, ואמאי הוא חייב להתפלל תפלת ערבית.

ולדידיה יש להעיר עוד, שגם אונן שלא היה חייב בתפלות היום לא יהא חייב בתפלת ערבית, שהרי כל שאינו חייב בעיקר הקרבן אינו חייב בהקרבת אברים ופדרים ידיה, והוא דבר שלא יתכן לומר כן.

יבואר אם ערבית הוא כנגד הקטר חלבים ואברים של קרבן התמיד דווקא

והיה אפשר לומר שתפלת ערבית שהוא כנגד הקטר חלבים ואברים אינו משום השלמת הקרבן של תמיד של בין הערביים אלא הוא כנגד הקטרת האמורים של שאר הקרבנות שהקריבו באותו היום, ולא משום לתא דחיוב התמיד הוא אלא מחיוב המזבח, וגם באופן שלא הקריבו התמיד, וכנגדם תקנו תפלת ערבית.

ובאמת מצינו שנחלקו בזה רש"י והרמב"ם, דרש"י בברכות דף כ"ו ב' כתב וז"ל **אברים של עולות ופדרים של שאר קרבנות**, שנוקד דמן קודם שקיעת החמה, קרבין כל הלילה וכנגדן תקנו תפלת ערבית, עכ"ל.

הרי דנקט דתפלת ערבית היא כנגד הקטרת אברי שאר קרבנות, אמנם הרמב"ם בפרק א' מהלכות תפילה הלכה ו' כתב וז"ל וכן התקינו שיהא אדם מתפלל תפלה אחת בלילה, שהרי **איברי תמיד של בין הערבים מתעכלין והולכין כל הלילה עכ"ל** ומבואר דס"ל להרמב"ם דזה כנגד אברי התמיד.

ובאמת מלשון הגמ' יש לדקדק דמשמע שזה כנגד אברי התמיד, דזה לשון הגמ' תפלת הערב אין לה קבע, **שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו**

מבערב קרבים והולכים כל הלילה.

ויש לדקדק אמאי נקט הגמ' האי לישנא שלא נתעכלו מבערב דמשמע דאיירי על אברים שכבר העלו אותם ע"ג המזבח אך עדיין לא נתעכלו שהם קרבים והולכים כל הלילה, הא גם אברים שלא העלו על גבי המזבח עד הלילה ג"כ מעלין אותם על גבי המזבח כל הלילה, ואמאי תיקנו את תפילת ערבית רק כנגד הקטרה של אברים ופדרים שכבר העלו ע"ג המזבח.

יבואר דעיקר כפרת הקטר חלבים ואברים הוא בהקטרה ביום הקרבן

ולכאורה הביאור בזה, דהנה בגמ' ביומא דף מ"ו א' איתא אמר רב הונא תמיד

² ובתוס' שבת דף כ' צדדו שאיברים של ערב שבת שפקעו מעל גבי המזבח שמחזירים אותם על המזבח בשבת אינו אלא בקרבן תמיד שדוחה שבת ולכן גם בתמיד של ערב שבת כל שהונח על גבי המזבח מבעוד יום מחזירים אותם על גבי המזבח בליל שבת, יעו"ש.

² יבואר אמאי מתפללין ערבית אחר חצות הלילה

ובזה ניחא מה שהיה לכאורה קשה, דהנה יש לעיין אמאי מתפללין תפלת ערבית אחר חצות, אמאי לא עשו סייג כמו שעשו לכ"ש, שאין מתפללין ערבית אחר חצות, ויעוין בשנות אליהו ריש ברכות שעמד בזה, וכתב בטעמא שלא עשו סייג לערבית, משום דתפלת ערבית רשות, ועוד דכיון דזמן ק"ש הוא עד חצות, וצריך לסמוך גאולה לתפלה, אי"כ לא יאחר ערבית אחר זמנה, יעו"ש.

אמנם אבתי יש לעיין, שהרי זמן תפלת ערבית הוא כנגד הקטרת חלבים ואברים שזמנה כל הלילה, והרי חכמים עשו סייג שהקטר חלבים ואברים אינו אלא עד חצות, כמבואר במשנה ריש ברכות, וא"כ זמן תפלת ערבית שענינה כנגד הקטרת חלבים ואברים היה צריך להיות זמנה עד חצות, שיהיו סוף זמן הקטרתם.

ועמד בזה הצ"ח ריש פרק תפלת השחר, וכתב דכל קושיות אינו אלא להרמב"ם דס"ל דהקטר חלבים ואברים אינו אלא עד חצות משום סייג, אבל לרש"י שפירש בריש ברכות דבהקטר חלבים ואברים לא עשו סייג, ומה שהזכירוהו במשנה, כדי לומר דכל שמצוותו בלילה מצוותו עד שתעלה עמוד השחר, אבל ליכא סייג רק בק"ש ובנאכלין ליום אחד לא קשה מידי, אבל להרמב"ם דמבואר דעשו סייג גם בהקטר חלבים צ"ע אמאי מתפללים ערבית עד עה"ש, הא אין זמן הקטר חלבים ואברים אלא עד חצות.

ובצל"ח תירץ דזמן ההקטרה הוא כל הלילה מן התורה, אלא שעשו סייג להקטרה שלא יבואו להקטרים אחר עה"ש שנפסל בלינה, וכ"ז לא עשו אלא להקטרת אימורים, אבל לתפלת ערבית לא עשו סייג, כיון שתפלת ערבית רשות, עכ"ד.

יבואר אי צריך להתפלל ערבית לכתחלה קודם חצות, משום שהקטר חלבים להרמב"ם אינו אלא עד חצות

אמנם אכתי תקשי לפי מושג"ת ברמב"ם פ"ג מהלכות תפלה ה"ב וז"ל "כבר אמרנו שתפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערביים תקנו זמנה, ולפי שהיה התמיד קרב בכל יום בתשע שעות ומחצה, תקנו זמנה מושע שעות ומחצה, והיא הנקראת מנחה קטנה. ולפי שבערב הפסח שחל להיות בערב שבת היו שוחטין את התמיד בשש ומחצה, אמרו שהמתפלל מאחר שיש שעות ומחצה יצא". ובב"י סימן רל"ג כתב, דמהרמב"ם משמע דזמן מנחה לכתחלה הוא בזמן מנחה קטנה, וכ"כ בב"יור הגר"א דלהרמב"ם זמן מנחה גדולה הוא אינו אלא דבדיעבד יצא יד"ה, יעו"ש.

ומבואר דכיון דבפועל הקריבו תמיד של בין הערביים מושע ומחצה, אע"פ שזמנה מושע ומחצה, תקנו זמן תפלתה לכתחלה כזמן שהקריבו התמיד בפועל, וא"כ לכאורה גם לענין ערבית נימא הכי, דמאחר והקטר חלבים ואברים אינו אלא עד חצות מדבריהם, אי"כ תפלת ערבית לכתחלה יבטיח דלהוי קודם חצות, דהוה זמן הקטרת חלבים ואברים בפועל, ואף שמעיקר זמנה אפשר להקטיר כל הלילה, אבל אחר שעשו חכמים סייג, אי"כ זמן מעריב צריך להיות בזמן הקטרתם בפועל.

תחילתו דוחה סופו אינו דוחה, ופירש רש"י דסופו אינו דוחה היינו דתמיד של ערב שבת אין אבריו נקטרין משתחשך אלא מעלו מבעוד יום, ומפרש שם בגמ' בע"ב דהיינו טעמא דתחילתו עיקר כפרה דחי סופו דלאו עיקר כפרה לא דחי.

ומבואר דחלוקים הם אברים ופדרים שלא העלו ע"ג המזבח מבעוד יום מאברים ופדרים שכבר העלו ע"ג המזבח אלא שלא נתעכלו עדיין, דאברים ופדרים שכבר העלו ע"ג המזבח חשיבי עיקר כפרה, אבל אברים ופדרים שעדיין לא העלו ע"ג המזבח לא חשיבי עיקר כפרה.

וא"כ אפשר שהקטרת חלבים ואברים שהעלו מבעוד יום שבהם נעשה עיקר כפרה בהם מצווה להפך בצניורא כדי שיתעכלו בערב ומקיים בהם עיקר כפרה ולכן גם בליל שבת מחזירים אותם ע"ג המזבח, אבל מה שלא הונח ע"ג המזבח מבערב לא מקיים בהו עיקר כפרה.

וא"כ י"ל דתפלת ערבית תקנו רק כנגד עיקר הכפרה שהוא ההקטרה של אברים ופדרים שהעלו ביום, ועל זה אמרו בגמ' חביבה מצווה בשעתה שמקטרים אברי התמיד בשבת אפי' שיוכלים להקטירם בלילה שהוא מוצ"ש, אבל ההקטרה של אברים שלא העלו מבעוד יום שאינו עיקר כפרה כנגדם לא תיקנו תפילת ערבית.

אך לכאורה זה ניחא רק לדעת הרמב"ם שהוא כנגד הקטרת אברי התמיד, דאי כדעת רש"י דהוא כנגד אברי שאר קרבנות מהיכא תיתי דניבעי דוקא כנגד ההקטרה של עיקר הכפרה, הא אין כאן קרבן מיוחד שתיקנו כנגדו, וא"כ בכל הקטרה שהיא סגי שיתקנו התפילה כנגדו, אך אי נימא שהם כנגד הקטרת אברי התמיד ניחא, דהא מצוות התמיד הוא ביום ולהכי כיון שעיקר כפרת הקרבן הוא ההקטרה של האברים שכבר העלו על המזבח ביום מסתבר דתקנו תפלת הערב דוקא כנגד אותה הקטרה.

יבואר שתפלת ערבית הוא כנגד הקטר חלבים ואברים שהונחו על המזבח מבעוד יום

ולמשנ"ת דתפלת הערב הוא כנגד אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה, והנה לישנא דלא נתעכלו מבערב משמע דאיירי על אברים שכבר העלו אותם ע"ג המזבח ועדיין לא נתעכלו, שהם קרבים והולכים כל הלילה, ובהו הא קרבים ומהפכים בהם גם אחר חצות הלילה לכתחלה, ורק אברים שעדיין לא העלו אותם ע"ג המזבח קודם חצות אותם אין מעלין על המזבח אחר חצות, אבל אברים שהעלו אותם קודם חצות ודאי מהפכין בהם ומקטירין אותם אחר חצות, ולהכי דקדקו לומר שתפלת ערבית הוא כנגד אברים שלא נתעכלו, לומר שהקטרת אברים אלו הוא ג"כ אחר חצות, ובאמת בפני יהושע העיר שהקטרת אברי התמיד היה ביום משום דחביבה מצווה בשעתה, ותפלת ערבית הוא כנגד האברים שמקטרים והולכים כל הלילה וכמשנ"ת.

ובזה ניחא נמי הא דמתפללין תפלת ערבית של ליל שבת אע"פ שלא היה בליל שבת הקטרת חלבים ואברים, שהרי חלבי חול אינם קרבים בשבת, וא"כ כנגד מה תקנו תפלת ערבית של ליל שבת, ולהנ"ל ניחא שהרי אברים שהעלו ע"ג המזבח מבערב מהפכים בהם גם בליל שבת כמבואר בתוס' שבת דף כ' עו"ש. [ויעוין בסידור החת"ס שכתב שמנהגו היה שלא להניח מלח בליל שבת על השולחן, משום שבלייל שבת לא היה הקטרת אברים וכנ"ל, והיינו שמלח שמלחו הקרבן לא מלחוהו אלא כשהניחוהו ע"ג המזבח, והרי לא הניחו חלבים ואברים בליל שבת כמשנ"ת]. ולמשנ"ת ניחא הא דמתפללים לכתחלה מעריב אחר חצות גם להרמב"ם, דמ"מ היה הקטרה בפועל באברים שהעלו כבר ע"ג המזבח מבערב, ופשוט.

יבואר דתפלת ערבית ליל שבת לכתחלה מבעוד יום כנגד הקטר אברי התמיד שהיה מבעוד יום

ועו"י במג"א סימן רס"ז סק"א שכתב בטעמא שבלייל שבת מקדימין להתפלל תפלת ערבית קודם הלילה, משום דתפלת ערבית נתקנה כנגד אברים ופדרים שמתעכלין בלילה, ובשבת אסור ליתנן ע"ג המזבח, דעולת חול אסור להעלות בשבת, ולהכי מתפללים מבערב שאז היו מקטירים חלבי תמיד של בין הערביים, ויעוין בפמ"ג שם שצ"ל למש"כ ה"ט סימן רל"ד סק"ב דתפלת מנחה הוא כנגד עיקר הקטרתו, ותפלת ערבית הוא כנגד אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב, יעו"ש, ונמצא דלמש"כ ה"ט ניחא טפי שיטת הרמב"ם אמאי מתפללין ערבית לכתחלה אחר חצות, והיינו משום דאברים שהונחו מבערב קרבים והולכים כל הלילה, וכנגד הקטרה זו נתקנה תפלת ערבית. אמנם במג"א מבואר דתפלת ערבית הוא כנגד עיקר הקטרתו והוא אסור בשבת וצ"ע.

אמנם לפ"ז צ"ע מוש"כ בפה"מ דיוצאים תפלת ערבית גם אחר זמנה משום דתפלת ערבית רשות, וע"כ דכוונתו כמש"כ בגירסא שלנו שיוצאים תפלת ערבית עד שתעלה השמש, שהרי אחר חצות הוא זמנה לכתחלה וכמשנ"ת, והו"צ כמש"כ בשעה"צ שאי"ז הקטרת חלבים ופדרים, שהרי הקטר חלבים ואברים אינו אלא עד שיעלה עמוד השחר, ואע"פ שלמשנ"ת אברים שלא נתעכלו מבערב קרבים גם אחר עלות השחר, מ"מ עיון ברמב"ז ריש פרשת צו שהביא מתו"כ דאברים שהעלו על המזבח מבערב מצווה להפך בהם כל הלילה עד הבוקר, וילפינן לה מקרא דעל מוקדה כל הלילה עד

ולמשנת יש מקום לשאול ולומר שכל שלא היה חייב בתפלת המנחה אינו חייב בתפלת הערב כיון שהוא השלמת הקרבת הקרבן של תמיד של בין הערבים כמש"כ הרמב"ם וצ"ע.

יבואר הא דתפלות אבות תקנום

והנה נחלקו בגמ' ברכות דף כ"ו אם תפלות אבות תיקנום או תפלות כנגד תמידין תקנום ובאר שמה כתב שהרמב"ם פסק כתרווייהו שבפרק א' מהלכות תפלה כתב דכנגד תמידין תקנום ובפרק ט' ממלכים כתב דאבות תיקנום, וא"כ אפשר שבמקום שאינו חייב בתפלת הערב כנגד תמידין מכל מקום חייב בתפלות משום שאבות תיקנום, ולהכי חייב האונן בתפלת הערב אע"פ שלא נתחייב בהקרבת התמיד, אכן לפ"ז יהיה כמה נפק"מ לדינא.

דהנה איתא בשולחן ערוך סימן צד סעיף ט וז"ל מי שהוכרח להתפלל מיושב, כשיוכל צריך לחזור ולהתפלל מעומד, ואינו צריך להוסיף בה דבר, עכ"ל, ומקורו מגמ' ברכות דף ל' רב אשי מצלי בהדי ציבורא ביחיד מיושב כי הוה אתי לביתיה הדר ומצלי מעומד ואיירי בשבתא דריגלא שהיה דורש לרבים והוצרך להתפלל מיושב ואח"כ כשבא לביתו התפלל שנית מעומד וכתב הב"י וז"ל למדנו מכאן שמי שהיה מוכרח להתפלל מיושב כשיוכל יחזור להתפלל מעומד, וכתב דהיה מקום לדחות שחזר להתפלל מעומד בנדבה אבל בתוס' מבואר שחזר להתפלל מדינא וסיים בסו"ד ולפ"ז אין צריך לחדש בה דבר עכ"ד הב"י.

והט"ז והמגן אברהם הסכימו שרב אשי התפלל בנדבה ואינו חייב לחזור ולהתפלל וברעק"א הקשה שהרי היה בשבתא דריגלא ואסור להתפלל נדבה בשבת.

ומסקנת המ"ב שאין לחזור ולהתפלל מעומד אלא בנדבה אכן אין צריך לחדש בה דבר משום שהתפלה בעמידה הוא החידוש, אבל כתב בשם הפמ"ג דמאחר וצריך לכוון בה לא יחזור ויתפלל וכן המנהג.

ולכאורה צריך להבין כוונת השולחן ערוך שכתב שצריך לחזור ולהתפלל מעומד דממנ"פ אם יצא יד"ח תפלה למה יחזור ויתפלל ואם לא יצא יד"ח תפלה איך התפלל מיושב ולא יצא בזה והרי הוא ברכה לבטלה, ובגמ' אמרו דכדי לסמוך גאולה לתפלה התפלל מיושב וקשה שאם אינו תפלה לא חשיב מסמך גאולה לתפלה וצ"ע.

יבואר דהתפלות נתקנו כנגד אבות וכנגד תמידין

ובספר אשר לשלמה מועד סימן ב' כתב לבאר בזה דבר נפלא, ונרחיב קצת הדברים דהנה נחלקו בגמ' ברכות דף כ"ו אם תפלות אבות תיקנום או תפלות כנגד תמידין תקנום ובאר שמה כתב שהרמב"ם פסק כתרווייהו שבפרק א' מהלכות תפלה כתב דכנגד תמידין תקנום ובפרק ט' ממלכים כתב דאבות תיקנום, והנה הדין שצריך להתפלל מעומד כתב ברש"י משום כוונה אבל בטור כתב בסימן צ"ח שמתפלל מעומד דומיא דעבודת הקרבן וכתב וז"ל ולכן צריך לזוהר שתהא דוגמת הקרבן בכוונה ולא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדשים ומעומד דומיא דעבודה דכתיב לעמוד לשרת והשוואת הרגלים ככהנים בשעת העבודה וקביעות מקום כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו ושלל יחוי' דבר בינו לבין הקיר ובינו לקרקע דוגמת הקרבן שחציצה פוסלת בינו לבין הכלי ובינו לרצפה וראוי הוא שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כגון בגדי כהונה אלא שאין כל אדם יכול לבזבז

הבוקר, ומבואר דמצוותה עד הבוקר, ואח"כ אינו ממצוות התמיד, וא"כ כבר פסק זמן הקטרת אברי התמיד בעה"ש, ועוד יש להעיר דמעה"ש כבר יום הוא לכל דבר, ואיך יתפלל תפלת ערבית ביום, והרי כמו שאינו יכול להתפלל ערבית אחר הנץ החמה, לא יוכל להתפלל אחר עה"ש, דתרווייהו יום הוא לכל דבר, וצ"ע. ובאמת בראב"ד ריש פ"ק דברכות כתב להדיא דמתפלל ערבית עד הנץ החמה בנאנס ולא התפלל, וצ"ב מאי טעמא יכול להתפלל אחר עה"ש, הא הוי יום גמור לכל מילי, ולמה יוכל להתפלל אז ערבית וקשיא להראב"ד כמו שהקשינו להרמב"ם, וצ"ע.

¹ והנה בתפלה יש בזה שני ענינים האחד שהוא חייב בקשת צרכיו של האדם והשנית שהוא העבודה שבלב שהוא התפלה והוא הקרבת האדם להקב"ה שעל ידי שמתפלל ומבטל עצמו ורצונו להקב"ה וכמו שכתב בנפש החיים שער ב' בארוכה ובשולחן ערוך סימן צ"ח כתב שחסידים הראשונים היו מגיעים להתפשטות הגשמיות וקורבן למעלת הנבואה, הרי הוא עבודה שבלב, ועבודה זו היא כנגד התמידין שהוא הקרבן שהקריבו

על זה ומ"מ טוב לו שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה משום נקיות ואחר שיעשה דוגמת הקרבן עולה לריח ניחוח למקום שהקרבן עולה והמלאך עושה אותו כתר לקונו, עכ"ל, והנה בעבודה אם עשאה מיושב עבודתו פסולה, ומעתה מבואר מה דיוצא לדרך מתפלל מיושב כדי לסמוך גאולה לתפלה ואח"כ מתפלל מעומד שנית, משום דתפלה מיושב אף דאינו יוצא דין תפלה שכנגד קרבנות אבל כיון דמקיים חיוב תפלה מתקנת אבות שפיר מתפלל מיושב אבל אכתי לא יצא יד"ח תפלה במקום תמידין ולהכי כשיכול להתפלל מעומד שפיר חוזר ומתפלל.

האם מי שהתפלל מיושב ועבר זמנו האם משלים התפלה במעומד

ולדבריו יש לישב עוד דהנה במ"ב סימן צ"ד ס"ק כ"ו כתב דהא דחוזר ומתפלל מעומד אינו אלא כל זמן שלא עבר זמנה אבל אם עבר זמנה אינו חוזר ומתפלל ולכאורה יש לעיין בזה דאי נימא דלא יצא יד"ח תפלה אמאי בעבר זמנה אינו חוזר ומתפלל תפלת תשלומין להשלים מה שלא התפלל וצ"ע.

ולמשנת נראה דהא דמי שלא התפלל שחרית מתפלל מנחה שנים לכאורה אינו יכול להשלים התפלה במקום התמידין שהרי עבר זמנו בטל קרבנו וכמו שבתפלת מוסף מי שלא התפלל אינו משלים תפלתו משום דעבר זמנו בטל קרבנו, אבל שאר התפלות שהם בקשת רחמים בזה שפיר שייך להשלים תפלתו ולהשלים הבקשת רחמים שחיסר, ולהכי אם התפלל מיושב שתפלה של בקשת רחמים הרי קיים אלא שחסר לו התפלה במקום הקרבן שהעמידה בו לעיכובא אבל התפלה במקום הקרבן אין לו תשלומין שעבר זמנו בטל קרבנו, ולהכי כל שעבר זמנו אינו חוזר ומתפלל מעומד שאינו יכול להשלים התפלה במקום הקרבן שחיסר.

יבואר אמאי רכוב על גבי קרון צריך לעמוד ולהתפלל אפי' שאינו חשוב כעומד

אמנם נראה לכאורה שאי אפשר לומר שהתפלה במיושב הוא לעיכובא בתפלה במקום הקרבן דהנה בשולחן ערוך סימן צד סעיף ד' כתב וז"ל היה רוכב על החמור אין צריך לירד ולהתפלל, אפילו אם יש לו מי שתופס חמורו, אלא מתפלל דרך הילוכו וכן אם היה בספינה או ע"ג קרון אם יוכל לעמוד עומד ואם לאו יושב במקומו ומתפלל, עכ"ל, והט"ז כתב וז"ל ויש להקשות מאי מהני ליה מה שעומד בקרון או בספינה כיון שהקרון או הספינה מהלכת הוי ליה כמהלך בעצמו כמ"ש רכוב כמהלך דמי, וא"ל דשאני יושב בקרון או בספינה מרכוב דהא בפ"ק דב"מ אמרינן לענין קנין של חצר מהלכת דספינה לא חשיבה חצר מהלכת דספינה קא נייח' ומימא הם דקא מסגי מתנות', והקשו התוס' מ"ש מרכוב דהוי כמהלך, ותנ' דבאמת גם ספינה חשיבה כמהלכת לשאר מילי רק לענין קנין לא מיקרי מהלכת דה"ל כידו דנייחא והגוף הוא דקא ממטיא ליה א"כ קשה כאן דלהוי קרון וספינה כמהלך ומה מועיל מה שעומד בתוכה, וצ"ל דכאן לענין תפלה לא הצריכו להתפלל מעומד אלא כדי שתהיה אימת שכינה עליו ובוזה סגי גם עומד בקרון וספינה אף שלא מיקרי עומד מצד תנועת הקרון והספינה כנ"ל, עכ"ל.

אמנם בפמ"ג כתב ליישב באופן אחר שכתב באשל אברהם סימן צד דיושב פסול לקרן כמו שאמרו בזבחים דף ט"ו ע"ב אבל מהלך כשר להקרה, ובוזה כתב ליישב אמאי כשהוא רוכב אמרינן שיעמוד ויתפלל אע"פ שהוא אינו כעומד, שהרי רכוב כמהלך, מ"מ יושב פסול לעבודה, ומהלך כשר לעבודה ולהכי עדיף שיעמוד אע"פ שהוא מהלך משום שאינו נפסל לעבודה באופן זה.

ישראל בכל יום, אבל הבקשת צרכים של האדם הוא התפלות שאבות תיקנום שאין לאדם דבר בעולמו שלא מידי יתברך ועל ידי התפלה שהוא מאמין בבואו מוריד השפע הגשמי והרוחני מלמעלה.

והנה בתפלת שמונה עשרה יש שני ברכות על קבלת התפלה הראשונה הוא שמע קולינו וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו והשנית רצה ד' אלוקינו בעמך ישראל ובתפלתם ואשי ישראל ותפלתם באהבה תקבל ברצון, ולכאורה צריך ביאור למה הוצרכו לברכה נוספת של רצה בעמך ישראל ובתפלתם אחר שכבר התפללו על קבלת התפלה בשמע קולינו ולכאורה הוא ללא צורך.

ונראה שהבקשה של שמע קולינו הוא על קבלת הבקשת צרכים שבקשו בתפלה, והברכה של רצה הוא על קבלת עבודת התפלה שתתקבל ברצון, ולכן מזכיר ואשי ישראל ותפלתם, וכמו שכתב הטור סימן ק"כ וז"ל ואשי ישראל וכו' ואף על פי שאין עתה עבודה מתפללין על התפלה שהיא במקום הקרבן שתתקבל ברצון לפני הש"י ובמדרש יש מיכאל שר הגדול מקריב נשמתן של צדיקים על המזבח של מעלה, עכ"ל.

ולדבריו שהמהלך אע"פ שאינו מעומד מכל מקום יצא יד"ח תפלה משום שאינו לעיכובא בעבודה א"כ קשה מש"כ במ"ב סימן צ"ד ס"ק כ"ה דמי שהתפלל כשהוא מהלך ברגליו כשיוכל לחזור ולהתפלל מעומד יחזור ויתפלל והרי במתפלל במהלך הרי יצא יד"ח תפלה אלא שלא היתה תפלתו לכתחילה וא"כ איך יחזור ויתפלל מעומד הרי כיון שיצא יד"ח תפלה הרי תפלתו השניה היא לבטלה ובלא נדבה אסור לחזור ולהתפלל.

יבו אם תפלת מוסף יכול להתפלל מיושב כיון שאינה אלא כנגד תמידין

ועוד קשה לדבריו נמצא דבתפלה שאינה אלא כנגד תמידין לא יתפלל מיושב שהרי לא יצא בו חובת תפלה שהעבודה פסולה מיושב, וא"כ תפלת מוסף שאינה אלא משום עבודת הקרבן וכמו שכתבו הראשונים שלא נאמר תפלת תשלומין במוסף דעבר זמנו בטל קרבנו א"כ כשאנו יכול להתפלל אלא מיושב לא יוכל להתפלל מיושב שהתפלה מיושב לא יצא בו כשהיא כנגד הקרבן והרי השולחן ערוך סתם שיכול להתפלל מיושב גם בתפלת המוספין ומוכרח דגם בתפלה שהיא כנגד הקרבן יצא יד"ח גם כשמתפלל מיושב, ואע"פ שיושב פסול לקרבן אבל תפלה שהיא כנגד הקרבן לא פסולוהו וכמו שלקרבן בעיניו כהן ובגדי כהונה ואינם לעיכובא בתפלה הכי נמי יושב אינו פסול בתפלה אפי' במקום שהתפלה אינה אלא כנגד הקרבן כתפלת מוסף.

וכן מוכרח למש"כ ברעק"א בתשובה ט' שנשים פטורות מתפלת מוסף שאינם שוקלות מחצית השקל ובצל"ח כתב שהם פטורות משום דהוי מצוות עשה

שהזמן גרמא ובקהלות יעקב וזכאים כתב שגם הרעק"א נתכוון לפטורא של מצות עשה שהזמן גרמא אלא שאם היו שוקלות היה מוכרח שבמצוה זו הם חייבים אבל כיון שאינם שוקלות הדר דינא שהם פטורות משום מ"ע שה"ז.

ועכ"פ נשים שהם פטורות ממוסף משום דהוי מצ"ע שה"ז הכי נמי פטורה מדיון תפלה במקום הקרבן משום דהוא מעשה"ז אלא שאמרו בגמ' ברכות דף כ' ע"ב דחייבות בתפלה משום דרחמי ניהו וחייבום חכמים בזה וא"כ גם בתפלת שחרית אינם חייבות אלא משום בקשת רחמים וא"כ נשים שהתפללו מיושב לא יחזרו להתפלל מעומד כשיוכלו משום שהרי התפלה של בקשת רחמים יצאו גם המיושב אלא שהתפלה שהיא במקום עבודה לא יצאו אבל בתפלה במקום עבודה אינם חייבים וא"כ לא יחזרו להתפלל מעומד, והשולחן ערוך סתם דבריו שגם הנשים חייבות לחזור ולהתפלל.

ולמשנ"ת יצא גם כן שהאונן שמתפלל ערבית יוכל להתפלל מיושב ולא יצטרך לחזור ולהתפלל ערבית מעומד והוא פלא ודבר שאינו מסתבר כלל.

ולכן נראה שתפלות כנגד תמידין הוא הקרבת קרבן ציבור ואינו הקרבה של כל יחיד ויחיד ולהכי גם מי שלא נתחייב בהקרבת התמיד מכל מקום הרי כל שהציבור הקריבו קרבן תמיד בתפלתם הרי חייבים הם בהקטרת האברים של התמיד ולהכי כולם חייבים בהקרבת האברים אפי' מי שלא היה חייב בהקרבת התמיד עצמו ופשוט.

זהירות בכבוד תלמיד חכם ובכבוד חבריו

ובענין שמו של בנימין בן אוני בן כוחי שנולד מבח מסירת הסימנים

וגם מה שנפטרה ונקברה בדרך אפרתה הוא כדי שבניה יתפללו על קברה והקב"ה יאמר לה **מנעי קולך מבני ועיניך מדמעה כי יש שבר לפעולתך**, והוא שבשכר היותו שויתרה על יעקב אבינו לאחותה וזו כל ישראל להתקיים בגלותם ולחזור מארץ אויב ולכן נקברה בדרך שהלכו ישראל לגולה כדי שתתפלל עליהם ובזכותה יתקיימו כל ישראל.

ואפשר דגם רש"י שפירש בן אוני בן צערי הכוונה שזכתה לו בזכות הצער שנצטערה בתתה הסימנים לאחותה ומסרה נפשה עליהם לוותר על משכנו של צדיק והיא ויתרה על כל בית ישראל ואמרה בפטירתה שכל מה שזכתה לכנה הוא בזכות אותו צער שנצטערה והצדיקה את הדיון וקבלה בזה עול מלכות שמים לומר כל הצער שהאדם מצטער לעשות רצונו של מקום הכל הוא לטובתו וזה הקבלת עול מלכות שמים הגדול ביותר שהאדם יכול לומר בשעת פטירתו ויעקב רק פירש הדבר שלא ישמע הדבר כתלוה חלילה אלא כהצדקת הדיון בשמחה ולכן קרא לו בן ימין כל' בן כוחי שמסרתי כוחי עליו.

כבר גר יעקב עמיהן שלש עשרה שנה וכי מנע מהן עונתן, ואיזה הגיון יש בדבר שבא עכשיו ללמוד ליעקב הלכות דרך ארץ, אולם ידוע מה שכתב הרמב"ן בפרשת תולדות שמה שקיימו האבות את התורה היה רק בארץ ישראל ויעקב שנשא שתי אחיות משום שהיה אז בחו"ל, ובפרשת אחרי כתב ג"כ שרחל מתה בהכנסם לארץ מפני שהיה היתה הנישאת באיסור, וכתב ג"כ שנראה שנתעברה בבנימין קודם בואם בשכם ולא נגע בה בארץ כלל משום איסור שתי אחיות.

והנה לפי זה צריך לומר שכשהיה בדעתו של יעקב לחזור לארץ ישראל חזר על מנת לפרוש מהן או מאחת מהן, ואולי כשקרא יעקב לרחל וללאה השדה אל צאנו והודיען על רצונו לחזור לארץ לקח מהן רשות גם על הענין הזה, והנה לבן ידע שיעקב מקיים את המצוות בארץ ישראל ובודאי שיפרשו מהן או מאחת מהן בבואו לארץ וזוהי הטעם השביעי שלא לענות אותן מתשמיש, שאולי בגלל זה יתחרט יעקב ויחזור שוב לחוץ לארץ אצל לבן כיון שאי אפשר לו לדור בארץ עם שתי אחיות אם לא יפרוש מהן. ואפשר שבוזה היתה ערמת לבן לתת ליעקב שתי אחיות כדי שתתיהן זו סיבה ליעקב שישאר אצלו בחוץ לארץ ולא יוכל לחזור לא"י, ובכוונה זו אמר לו ג"כ מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת בעבודה אשר תעבד עמדי עוד שבוע שנים אחרות ונתן לו את רחל מיד לחוץ לארץ אצל לבן כיון שיעקב יעבוד עמו עוד שבע שנים כמו שעשה בראשונה אלא שעשה כן כדי להשיאו מיד שתי אחיות כדי שלא יוכל לחזור עוד לארץ ישראל אלא ישאר אצלו, עכ"ל.

ויעויין בחת"ס על התורה שכתב דגם רחל נתכוונה לקרותו בן כוחי, והיינו שהוצרכה ליפטר מן העולם משום שיעקב נשא שתי אחיות, ולפי שגברה ונתנה הסימנים לאחותה הוצרכה ליפטר מן העולם קודם הכנסם לארץ ישראל כמש"כ הרמב"ן סוף פרשת ויצא, וזה מה שכוונה בקוראו לו בן אוני בן כוחי שנתתי הסימנים לאחותי והוצרכתי ליפטר מן העולם.

ואפשר דכוונתו שהרי באמת מה שזכתה רחל לבנים היה בגלל מסירת הסימנים כמש"כ רש"י עה"פ ויחזור אלוקים את רחל וזכר שמסרה הסימנים ללאה ולכן הוצרכה ליפטר מן העולם קודם כניסתה לארץ, ונמצא שמסרה נפשה כפשוטו לכבוד אחותה שהיתה צריכה ליפטר מן העולם בגלל מסירת הסימנים, אבל הבינה רחל שכל מה שזכתה לבנים היה בגלל מסירות נפש זו שהרי עקרה היא ולכן קראתו בן אוני בן כוחי שלא יבואו לומר ראו מסירת הסימנים הביאה לה את מיתתה, אלא אדרבא מסירת הסימנים הביאה לה את החיים הנצחיים שזכתה לבנים בשביל זה, ועל ידי זה היא חיה לנצח בזכות כח זה של מסירת הסימנים.

איתא בפרשת וישלח; ותקרא לו בן אוני ואביו קרא לו בנימין. ופירש רש"י 'בן אוני בן צערי, בנימין, נראה בעיני לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען שהוא נגנב כשאדם בא מארס נהרים, כמו שאמר 'נגנב בארץ כנען' (במדבר לג ז), 'הלך ונסוע הנגבה' (לעיל יב ט), בנימין, בן ימין, לשון צפון וימין אתה בראתם (תהלים פט יג), ולפיכך הוא מלא', ע"כ לשון רש"י.

וכתב הרמב"ן וז"ל 'ולא הבינותי זה שתהא ארץ ישראל דרומית לארס נהרים, וכו', והנכון בעיני כי אמו קראתו בן אוני ורצתה לומר בן אבלי, 'מלחם אונים' (הושע ט ד), 'לא אכלתי באוני' (דברים כ י), ואביו עשה כן אוני כחי, מלשון 'ראשית אוני' (לחלן מט ג), 'ולאין אונים' (ישעיה מ כט), ולכן קרא אותו בנימין, בן הכח או בן החוזק, כי הימין בו הגבורה וההצלחה, כענין שכתוב (קהלת י ב) 'לב חכם לימיני', 'ימיןך תמצא לכל שונאריך' (תהלים כ ט), 'ימין ה' רוממה' (שם קיח טז), רצה להיות קורא אותו בשם שקראתו אמו, כי בן כל בניו בשם שקראו אותם אמותם יקראו, והנה תרגם אותו לטובה ולגבורה, וראיתי בבראשית רבה (פכ ט) בן אוני בן צערי, ואביו קרא לו בנימין בלשון הקדש, ולא ידעתי מהו, כי הכל לשון הקדש, וכן שם כל בניו לשון קדש הוא, אבל רמזו למה שאמרתי, שתרגם הלשון לטובה, עכ"ל.

ואפשר דכוונתו שהרי בן צערי שנקראתו אמו אלא שפירש אוני גבורתי ולא צערי כמו שפרשתו אמו אלא אותו שם בפירוש אחר שהוא בן כוחי.

ומכל מקום למה נקרא שמו בן כוחי וכי איזה כח נמצא בבנימין שנקרא בן כוחי והרי רחל נפטרה באותו הפרק וקראתו על שם שנולד בעת פטירתה, ובשלמא אם שמו בן אוני הכונה בן צערי מובן היטב שקראתו על שם מה שקראתו בלידתה אבל איך יקראוהו בן כוחי וכי איזה כח היה בלידתה שתקראוהו בשם זה.

וכן יש לתמוה במה שהדבורים האחרונים של רחל היה בן אוני כלומר בן כוחי שצטערה בלידתו והרי בשעת פטירתו של אדם מישאל כל אחד רוצה ליפטר מתוך קבלת עול מלכות שמים וכאן שקראתו בן אוני נראה שנצטערה בזה וחלילה לא קבלה הדיון באהבה ולא יתכן לומר שכן היתה פטירתה בכונת הצער שהיה לה בפטירתה והרי צדיקים פושטים צווארם לד' יתברך בשעת פטירתם כיונה והוא פלא.

והנה בספר באר יוסף סוף פרשת ויצא כתב על הפסוק 'אם תענה את בנותי וברשי' שם 'למנוע מהם עונת תשמיש', וז"ל 'צריך להבין דבשלמא החשש שלא יקח נשים על בנותיו הוא דבר שהיה לו להעלות על הדעת ולחשוש לזה, אבל מה היה החשש של לבן שיענה אותן מתשמיש, והלא

בספר מעשה איש חלק ד' הביא מעשה נורא מהחזו"א וז"ל היה זה לפני הרבה שנים בירושלים עיה"ק היה דורש מגיד אחד בשבת קודש לפנות ערב ומכיון שהיה הדרשן מאריך בדרשתו אחר שקיעת החמה כמובן שכולם התפללו תחילה תפלת מנחה והנה בשבת אחת נודמן לשם הגאון ר' בערל קרוינער שליט"א בין קהל השומעים שהאזינו לדרשת המגיד אלא שהגאון ר' בערל שליט"א לא הקדים להתפלל מנחה קודם שנכנס לשמוע הדרשה ובראותו כי הדרשה מתארכה והשקיעה מתקרבת ובאה והוא עדיין לא התפלל מנחה שקל בדעתו כדת מה לעשות כי לא רצה לצאת באמצע הדרשה מפני כבודו של המגיד לכן גמר בדעתו לצאת לאט לאט דרך אחרנית עד הפתח וכך עשה כשאט אט התקרב אל הדלת ויצא בהגיעו אל פתח בית הכנסת היה כבר דקה לפני השקיעה והוא התפלל על אתר תפלת מנחה דשבת אלא שדעתו לא היתה שלמה אם אכן כך היה ראוי לנהוג וביום ראשון שם פעמיו לבני ברק לשאול את פי החזון איש זצ"ל כיצד היה צריך לנהוג גם אני מספר הגאון רבי אשר זצ"ל התלוויתי אליו ונכנסנו אל בית רבינו זצ"ל כשהגאון ר' בערל מספר לפניו את העובדה הנ"ל ושאל את החזו"א מה עושים ככהאי גוונא כשנמצאים בדרשה ועדיין לא התפללו מנחה והשמש נוטה לשקוע נענה החזו"א ואמר אינני מבין את השאלה הרי לצאת באמצע דרשה זו הלבנת פנים לדרשן ובזיון תלמיד חכם ובודאי שתפלת מנחה אינה דוחה זה ואינו מתיר את זה ובודאי שאסור לצאת ואפשר הוסיף הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א שסבר החזו"א שהיה אפשר לו

להתפלל במקום עמדו תפילה בלחש שהרי עמד בין האנשים ממול הדרשן וצ"ע.^ה
ידוע המעשה שהיה עם מרן בעל הברכת שמואל זצ"ל ועד היכן מסר רבי ברוך בער את עצמו למען כבוד הזולת שסיפר המשגיח דקמניץ הגאון הצדיק ר' משה אהרן שטרן היה לו כאשר רבי ברוך בער היה באמריקה לצורך הישיבה ובאחד הימים היה נוכח בדרשה של רב מסויים בבית הכנסת ובאמצע דבריו הוצרך לעשות צרכיו אך עצר את עצמו בכל כוחותיו עד שהאדים ממש הרב בראותו

איך שרבי ברוך בער מאדים חשב שכנראה שיחתו משפיעה עליו וחשב אם כך אאריך יותר שיחתי כשגמר הרב את דרשתו התעלה רבי ברוך בער מיד עוררוהו ורצו לקרוא לרופא אך רבי ברוך בער אמר להרב יעקב יוסף הרמן שאין צורך ברופא ולחש לו באזנו שצריך לעשות צרכיו וסיפר לו שזו סיבת העילפון שאלו רבי יעקב יוסף הרי יש לאו של כל תשקצו אמר לו רבי ברוך בער חשבת הרבה על זה בשעת הדרשה אם אני עובר על כל תשקצו אך חשבת שאם אצא באמצע הדרשה כולם עוד יקומו

ההבנה היא הסימן והאפשרות לחיים וההיפך הוא סימן טריפות

לא ראה מי שהפסיד בשביל וותרנות אבל ראה הרבה פעמים שמי שלא ויתר הפסיד.
 אמרו חז"ל אם נבלת בהתנשא כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו מתנשא, מי ששומע לאחרים הוא הלומד מכל אדם הוא החכם ומי שאינו לומד מאחרים הוא הטרופה שאינה חיה.
ושמעתי שר' גורל איזנר זצ"ל אמר שבאושביץ אלו שהגיעו לשם והיו נכנעים למצב שהיו בו כמו שאמר ר' עקיבא כל גל שעבר עלי נענעתי לו בראשי עברו את המלחמה, ומי שלא נכנע למצבו לא היה בכוחו לעבור המלחמה רח"ל.
ושמעתי מהגאון הצדיק ר' שמשון פינקס זצ"ל שאמר שנראה לאדם לפעמים שהותרנות תפסיד לו את כל עתידו, ובאמת על ידי הותרנות זוכה לכך, והיה מרגלא בפומיה המעשה במי שלא היו לו בניו ושמע שמי שמקבל מפטיר חנה אצל הרבי מנדבורנא זוכה לבנים ועשה מאמצים רבים כדי להיות בראש השנה בבני ברק וכשבא בליל ראש השנה פגש שם חבירו מנעוריו שאמר לו שהגיע לשם כדי לקבל מפטיר חנה לזכות לבנים ולא אמר לו מאומה והלך להתפלל במקום אחר וזכה לבן בשנה זו וזה בגלל ויתורו, וגם היה מספר שר' יוסף לויס לא זכה לבנים אחר שזאיו ואת שידוכו עשה הרב מבירסק ולא רצה לבקש ממנו ברכה כדי שלא יתפרש שתובעו על שידוכו שעשה לו שלא עלה יפה, ואמר שבשכר זאת שלא בקש ברכה מהרב מבירסק זכה לבנים.

ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו. ראיתי בזה דבר נחמד מאוד בספר קהלת יצחק דהנה בבכורות דף נ"ח עמוד ב' דרשו חכמנו ז"ל לגבי מעשר בהמה כל אשר יעבור תחת פרט לטריפה שאינה עוברת ע"כ.
 וברש"י דף נ"ח עמוד ב' טריפה אינה עוברת כגון שנשברו רגליה מן הארכובה ולמעלה ולא מצי למיזל.
 ובתוספות חולין דף קל"ו עמוד ב' בד"ה פרט לטריפה שאינה עוברת כתבו ז"ל תימה מן הארכובה ולמטה נמי אינה עוברת, ושמואל דאין הכי נמי דאין נכנסת לדיר להתעשר ודוק, עכ"ל.

(והנה בגמ' חולין דף י"א אמרו מנא הא מילתא דאולין בתר רובא ואמרו דיליף משחיטת הפסח שאי אפשר לשבור עצמות הפסח, ולא חיישינן דילמא טריפה היא ואי נימא דאפשר בבדיקה זו מאי ראיא דאולין בתר רובא הא אפשר בבדיקה, וז"כ צ"ל דאינה בדיקה מובהקת שהיא כשירה, אלא אם אינה עוברת היא בוודאי טריפה, אמנם אכתי קשה שנבדוק כל בהמה בבדיקה זו כדי להכשירה, ובשלמא כל י"ח טריפות לא בדקינן דטריחא הוא, אבל בזה לא טריחא כ"כ אמאי לא בדקינן לה וצ"ע.)
 וזה נכונה הבה ויקח מן הבא בידו הדנינו מה שנשאר בידו ולא השפיל עצמו הביא מנחה לעשו דהיינו מן הטריות ולא מן הכשירות שלא באו בידו שהשפילו עצמם.

וברש"י בכורות דף נ"ח ע"ב כתב על פי מש"כ בדרכי משה הקצר יורה דעה סימן ל"ה וז"ל מצאתי כתוב בשם הר"ר יהודה חסיד שאמר שיש להעביר ולמשמש היד ע"ג בהמה בעודה חיה אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה ואם לאו טריפה ונתתי ב' סימין לב נשבר ונדכה וגו' (תהלים נא יט) עד ושפל רוח להחיות (ישעיה נז טז) עכ"ל תשב"ץ (ס' תקנ"ג) ע"כ מצאתי, עוד מצאתי על זה סימנים אחרים ולא רציתי להאריך ונראה דאין לסמוך על זה לענין בדיקת טרפות הריאה עכ"ל, ולפי"ז כתב דמדוקדק היטב מה שאמרו בש"ס כל אשר יעבור תחת פרט לטריפה שאינה עוברת ולמה הוצרך להוסיף תחת וצ"ל דזה כונת הש"ס שאינה עוברת תחת שהטריפה אינה משפילה עצמה תחת השבט.

ובבעל הטורים כתב שהביא לו בעלי מומין, והוקשה לו לבעל קהלת יצחק שהרי רק מחוסר אבר פסול לבן נח ובעל מום אינו פסול אצל בן נח, ולהג"ל אפשר דטריפה פסול ג"כ לבן נח וזה היה מומם של אותם הבהמות וצ"ע.
 והוא מוסר השכל לכל החי שצריך להשפיל עצמו לפני קונו וגם לפני הבריות, ובהו חשוב כחי, אבל מי שאינו משפיל עצמו הרי הוא טריפה שאינה חיה.
 ומי שהיה וחתן הוא החי והמאושש ומי שאינו וחתן הוא הטרופה שאינו חי שהוא תמיד בצער ובעגמת נפש וכבר היה מרגלא בפומיה של מרן בעל אבי עזרי זצ"ל שמעולם

בעניין שהאדם צריך לעשות מה שיכול אע"פ שנראה שלא יוכל להשיג

אפי' יום אחד ונעשה להם נס והדליקו ממנו שמנה ימים לשנה אחרת קבעום ימים טובים בהלל ובהודאה, עכ"ל, ומבואר שאע"פ שלא יכלו לקיים המצוה עשו מה שבידם.
ושמעתי בשם הגה"צ ר' גדליה איזנר זצ"ל שאמר על מה שאמרו חז"ל בילקוט שמעוני תורה פרשת ויקרא רמז תל"ה וז"ל והכתוב אדם ובהמה תושע ה' ואמר רב יהודה אלו בני אדם שעורומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה, ואמר שכוונת חז"ל שאפי' שמצד חכמתם מבינים שלא יצליחו במעשיהם ולא יועיל השתדלותם מ"מ משימים עצמם כבהמה לעשות מה שבכוחם אע"פ שנראה לעין שלא יוכלו לעמוד ולעשות כל מצוותם והקב"ה משלים מעשיהם להצליחם במעשה ידיהם.
 ואמר לתרץ את קושיית הב"י למה עושים חנוכה ח' ימים הרי לא היה נס אלא ז' ימים ואמר שמה שהחשמונאים הדליקו ביום הראשון זה גם היה בגדר נס שהרי לא היה להם שמן אלא ליום אחד ולא יוכלו לחזור ולהדליק בתמידות עד שיעשו שמן מחדש, ומ"מ עשו מה שביכלתם להדליק אפי' מקצת היום ועל זה עושים חנוכה ח' ימים.

מנעיה רגע אחד מאיסור הוא דבר גדול, ועל זה זכה לשכרו של ברכת עלי עין.
 ושמעתי מי שהלך לשאול את הבית ישראל על אם יתן שם לבנו על שם חמיו שאינו יכול ליתן כל השם וחמיו היה אומר שאם אין נותנים כל השם אינו שוה כלום ואמר לו אבל אם לא תתן לו גם את המקצת זה פחות מכלום ולכן תתן לו לכה"פ מקצת מן השם, ומה שהאדם יכול לעשות אפי' הדבר הקטן ביותר ברוחניות הוא דבר גדול.
 וכן היה בנס של חנוכה שלא היה להדליק אלא נר אחד והדליקו בו שמונה ימים ובדרך הטבע היו אומרים שאם אין להדליק לשמונה ימים נמתין עד שיהיה שמן לכל הימים ועל זה אמרו שכל מה שיש לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון וכו' בשאלו אשר אתה הולך שמה.
 ובשאלות דרב אחאי פרשת וישלח שאלתא כו כתב וז"ל ומאי נר חנוכה דתניא בכ"ה בכסליו יומי דלא למיספד שכשנכנסו יוונים להיכל טימאו כל שמנים שבחיכל ולא היה להם שמן להדליק בבית המקדש וכשגברו מלכי בית חשמונאי ונחזום בדקו ולא מצאו שמן אלא פך אחד שהיה מונח בחזותו של כהן גדול **וילא היה בו להדליק**

רש"י בראשית פרק לג נגש יוסף ורחל - בכלל האמהות נגשות לפני הבנים, אבל ברחל יוסף נגש לפניה, אמר אמי יפת תואר, שמה יתלה בה עיניו אותו רשע, אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה, מכאן זכה יוסף לברכת (מט כב) עלי עין, ע"כ.
 ואיתא בבראשית רבה פרשת וישלח פרשה עח ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו, אלא אמר יוסף, הרשע הזה עינו רמה שלא יתלה עיניו ויביט את אמי וגבהה קומתו **וכסה אותה**, הוא דכתיב ביה (שם מט) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, בן פורת רביית עלי עין, בן פורת רביית יוסף, בן פורת עלי עין, בן פורת רביית יוסף, רבי ברכיה בשם ר' סימון אמר עלי לפרוע לך מן אותה העין.
 ובשפת אמת הקשה מה הועיל יוסף שלא יסתכל עשו על אמו והרי גם כעמד לפניו הרי כשנתקרב עוד הרי נסתכל בה, ואמר שקדושת יוסף שהסתכל בו מנע ממנו להסתכל אחר כך באמו.
 ואפשר שרש"י כתב בדקדוק **ואעכבנו מלהסתכל בה** וכוננו שאע"פ שלא יוכל למנעו מלהסתכל בה מ"מ יוכל לעכבו אפי' רגע אחד ולא מנע עצמו מזה שידע שגם

בעניין שהשאירה והתאמצות לדבר מצוה מועלת להשיג

יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה היה מזבח בניו ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה בכל יום שנאמר חופף עליו כל היום לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזין לגבורה שנאמר ויבן כתפיו שכן, ע"כ, ומבואר דבנימין זכה להיות המקדש בחלקו בגלל שבכל יום היה מצטער להיות השכינה בחלקו.

וא"כ אחר שהוציא עשו את ראשו למה המשיך להחזיק את עקבו ולמנעו מלצאת והרי הוא כילוד וכבר נעשה בכור ולא יועיל לו אחיותו בעקבו כלום ומה הועיל בזה שהתורה מלמדת אותנו בזה.
 ונראה בזה שהתורה למדה אותנו תורת חיים שכיזון שרצונו לזכות בכבודה עשה כל מה שיכול וגם דברים שאין בכוחו בדרך הטבע לעשות כדי לזכות בכבודה מ"מ עשה והתאמץ בזה ובאמת זכה על ידי התאמצות זו לזכות לקנות הבכורה מעשו.
 ואיתא ביזמא דף יב. מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ורצועה היתה יוצאה מחלקו של

ועל דרך זה שמעתי לבאר מה שאמר הכתוב ואחר כך יצא אחיו וידו אוזחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב וגו' ולכאורה צ"ב דהא מה שאחז בעקב עשו הוא כמש"כ רש"י פרשת תולדות וז"ל שמעתי מדרש אנדה הדורשו לפי פשוטו, בדין היה אוזחו לו בעקבו, יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השניה, צא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן לה שתי אבנים זו תחת זו, הנכנסת ראשונה תצא אחרונה, והנכנסת אחרונה תצא ראשונה, נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון, ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה, ויטול את הבכורה מן הדין, עכ"ל, ולכאורה קשה דהרי יצא ראשו הרי הוא כילוד ואפי' יחזיר את ראשו הרי הוא הבכור

^ה הנה כתב המג"א ריש ט"ז וז"ל אין להניח הדרשה עבור סעודה ג' כדא' בגמ' משלי ב' אשת חיל שמתו בניו של י"מ מאותו החטא [דוקח] וצ"ל שהדרשה תהא להורות לעם את דקי האלקים ואת

תורותיו ולהכניס יראת שמים בלבבם ולא כמו שנוהגו עכשיו, עכ"ל, ובא"ר שם כתב על מה שכתב בשו"ע שלא לקבוע סעודה בזמן הדרשה וז"ל נראה לי היינו שלא ירגיל לאכול סעודה ש"ב באותו פעם,

וזה מה שאמרו חז"ל שהעלו אבק עד כסא הכבוד היינו האבק שנראה שאינו חשוב העלה עד כסא הכבוד להראות שהכל חשוב מאוד, ומכל דבר הנראה כאין יכול להתעלות ולהתרומם עד אין קץ.

כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר

יוסף עבר ניסיונות יותר קשים מיעקב ולכן בסוף נהיה להבה שהוא יותר מזהיר מן האש, וכן בית עשוי לקש דע"י כוחות של יעקב ויוסף ינצחו את עשוי.

וזה מה שנתבאר בהקב"ה ממותין ומחכה שקצת נתאמן ונשבור את היצה"ר וכשעושה האדם נגד טבעו אז וזכה לקריעת ים סוף ולישועות גדולות ואז יעשה לנו נסים ונפלאות.

ושמעתי בשם הרב אברמסקי זצ"ל שאמר שראה בספר אחד על הפסוק בפרשת בשלח דכתיב וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה, וילנו העם על משה לאמר מה נשתה, ויצעק אל ד' ויורהו ד' עץ וישלך אל המים וימתקו המים וגו' ופירש דכשקשה ללמוד והלימוד מר הורהו ד' עצה שישלך עצמו אל המים וימתקו המים.

וברש"י תחילת ויקרא כתב עה"פ אדם כי יקריב מכם קרבן לד' מה אדם לא הקריב מן הגול אף אתם אל תקריבו מן הגול וצ"ב והרי אדם הראשון כל העולם שלו היה ולכן לא הקריב מן הגול ומואי ילפוטא איכא למילף לדידן, ואמר **בזה הגה"צ ר' דן סגל שליט"א** שהילפוטא הוא דאדם הראשון הקריב משלו אף אתה תקריב משלך דהיינו לקחת את שלו ולהקריבו וכמשנ"ת דהמקריב מה שאינו שלו אינו עולה לו.

ואיתא בגמ' חולין דף צ"ג עמוד א' ורבנן האי בהאבוק עמו מאי דרשי ביה מבעי ליה לכאידך דר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד כתיב הכא בהאבוק עמו וכתביב התם וענן אבק רגליו, והנה שמעתי לבאר ששרו של עשו עושה מכל דברים רוחניים אבק כאילו אינו חשוב כ"כ ואומר דחמש דקות נוספות לא מעלה ולא מוריד וכן אם לא ילמד מוסר לא יורידהו מדרגתו הרוחנית, ויעקב העלה האבק עד כסא הכבוד לומר שכל דבר קטן ברוחניות הוא מגיע עד כסא הכבוד.

והנה איתא בחגיגה דף ט' ע"ב אמר ליה בר הי להלל מאי דכתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלהים לאשר לא עבדו היינו צדיק עובד אלהים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו אמר ליה עבדו ולא עבדו תרווייהו צדיק גמורי ניהו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד אמר ליה ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו אמר ליה אין צא ולמד משוק של חמרין עשרה פרסי בוואז חד עשר פרסי בתרי זוזי ע"כ.

וצ"ב בבבאור גמ' זו וכי מי שלא למד אלא מאה פעמים נקרא לא עבדו, וכל ההסברים והביאורים היו עדין קשים, כיצד א' שלמד והשקיע וזמר מאה פעמים יחשב כ"לא עבדו", ושמעתי מהגאון ר' הלל זאקס זצ"ל שאמר בזה שהחילוק בין מאה פעמים למאה פעמים ואחד הוא כמו עבדו ללא עבדו, והביאור בזה דאחד מפיתוי היצר הוא שאומר לאדם לא נורא אם תדלג על דברים קטנים רוחניים, ואל תעשה עסק מדברים קטנים, אל תלמד מוסר וכי מה יקרה אם כל היום תלמד, ובחצי שעה זו לא תלמד מוסר, או למשל היצר אומר לאדם אין צריך להגיע בתחילת הסדר בדיוק גם אם תגיע רבע שעה מאוחר יותר זה לא נורא, ואל תעשה עסק מדברים קטנים, או למשל יש לנו יש שני בחורים אחד לומד שנים עשרה וחצי שעות, ואחד לומד שנים עשרה שעות או אנתנו היינו אומרים שהיחס ביניהם אינו גדול, וזה אמר לנו הכתוב כי כמו שכל אחד מבין את החילוק בין עובד אלוקים ללא עבדו כן החילוק גדול בין מאה פעמים למאה פעמים ואחד.

וזהו ענין האבק שהעלו עד כסא הכבוד שהאבק דבר קטן ודק אבל יעקב נלחם על זאת והלך ליקח הפנים הקטנים כי כל דבר קטן גדול הוא עד למאד ואין לזלזל בשום דבר כי גם דברים קטנים כאבק מגיעים עד לכיסא הכבוד שהוא דרגה גדולה.

והקב"ה יתן שנזכה להעריך את המלחמות עם היצר שהוא המביאנו לכל הצלחתנו ולהעריך כל הדברים הקטנים שהם גדולים עד כסא הכבוד.

שבשקשתה בטיפול ואחר כמה חדשים שמעתי שאמרו שמסיבות טכניות העבירו את נאום הנשיא ליום שלישי ורואים שהאדם צריך להשתדל ולעשות והקב"ה ישלים את מעשיו.

המחזיק תורה הוא נוטל שכרו כמו ת"ח ונמצא שיש לו עוה"ז ועוה"ב ואמר לו הגרא"ק האם יישבע בחייו שבע עשרה פלוגות רמב"ם ורמב"ד לשיטתם ואמר לו דאם לא זכה לכך לא טעם טעם עוה"ז מימיו והוא נצטער על שלא זכה לקיימה מעוני של כשרונות.

והנה במשלי איתא הון מדהב ימנע וקובץ על יד ירבה ובהגר"א פירש דקובץ על יד בעמל כפים דהיינו בעמל ויגיעה ירבה משא"כ מהביל בלא עמל ימנע.

ושמעתי מהגאון ר' חיים קרייזוויט זצ"ל שהיה כידוע אלוף בתורה ואלוף בחסד ועברו תחת ידיו הרבה צדקות ופ"א באחד מהדברים שעשה עבור ענין של צדקה סיפר שהוא היה בחור מוורשא ואח"כ שהגיע מלחמת העולם השנייה או ריכוז את כל קבוצתו לאיזה בנין ואח"כ הוציאו אחד אחד להריגה ושראה שכבר הולך להגיע תורו אמר רבונו של עולם זכור את אותם הפעמים שישנתי על הרצפה הקשה והקרה בעבור הכנסת אורחים משום שהיה אביו מכנים אורחים והיה קורה לפעמים שמרוב אורחים לא היה נשאר מיטה בשבילו לישון ולכן היה יושן על הרצפה וביקש מהקב"ה זכר נא לי זכות זו והצילני ממותה רח"ל ומיד כשגמר להתפלל אמר לו החייל שייצא מהשורה יעמוד בצד ואח"כ אמר לו שיפתח הדלת ויברך ובזכות זה יציל ממות בטוח וזכה אח"כ להרביץ הרבה תורה ולעשות הרבה נמילות חסדים, ואמר שם בדבר שכדי לזכות לדברים גדולים צריך לשבור "גברעס" היינו לשבור עצמות, וחזוין דע"כ כדי לזכות לישועות צריך לשבור דברים קשים וכן בענינינו כדי לזכות לתורה ועבודה צריך לעבוד קשה בתחילה.

וזהו המיוחד של יששכר חמור גרם, ויוסף שעמד בנסיונות הכי קשים שזכו להיות אלו שעל ידם נצח יעקב את עשוי, ולמעשה זהו יסוד הויכוח בין יעקב לעשוי שעשוי רצה עוה"ז ועשוי בלי קשיים ויעקב רצה קשיים כי ידע שבסוף יהיה טוב והיין דעשוי לא היה שווה לו לסבול ארבע מאות שנה יסורים וגלות במצרים בשביל שלבסוף יקבל את א"י אבל יעקב אבינו ירד למצרים כי היה שווה בעיניו לסבול ארבע מאות שנה יסורים קשים כדי לזכות בסוף לטוב הנצחי של א"י, ולמעשה רואים שזה היה כל המהלך של המחלוקת בין יעקב ועשוי, שעשוי מוכר בכורתו עבור נזיד עדשים כי נזיד עדשים יש לו מיד ובכורה יהיה לו רק בעבודת ד' במקדש אחרי שנים רבות, ואילו יעקב סבל יסורים כל ימי חייו כי שישים ושלוש שנים היה בטוח שעשוי יקח הברכות שהרי עשוי בכל זמן הצדיק עצמו אצל יצחק אביו כמו שאמרו חז"ל ששאל איך מעשרים תבן ומלח ודאי דלא כל העשויים שישלוש שנה שאל אותם שאלות, וחז"ל אמר לו גילו לנו ענין איזה שאלות של צדקות היה לו, ואח"כ שנאו עשוי ורצה להרגו וברח לישיבת שם ועבר, ואח"כ עבד עשרים שנה אצל לבן, ואח"כ היה לו את צרת יוסף ורוב חייו היו עם צרות כמו שאמר מעט ורעים היו שני חיי, אבל ידע שכדאי לסבול יסורים כי לבסוף יזכה על ידי היסורים להטוב האמיתי.

וזה גם מה שאמר יעקב לעשוי ויהי לי שור וחמור ואמרו במדרש שור זה יוסף וחמור זה יששכר והוא משום שמצאנו ביששכר מה שאמר הכתוב וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול בהכרתו שכדאי כעוה"ז לעמוד וללוגע הרבה ולהתגבר על ניסיונות החיים כי לבסוף יזכו לטוב האמיתי, וכן יוסף עבר ניסיונות קשים ומרים יותר ממה שעבר יעקב אבינו, כי מגיל שבע עשרה היה בנכר רחוק מבית אביו, והיה בבית הסהר שנים עשרה שנה, ואח"כ היה שרוי קרוב לכל טומאת מצרים, וכן אחיו שנאו אותו ואפ"ה ידע להתגבר על הניסיונות, כי ידע ששאלו יסורים יהיו לו אך טוב מכל זה, וזה אמר יעקב לעשוי שאני בא עם כח של יוסף ויששכר שעומדים קשה בניסיונות בידעם כי לבסוף יהיה להם אך טוב, והם זכו להיות הכנגד של עשו שזהו האופן להלחם עם עשו כשמתגבר על יצרו תמיד הוא וזכה להיות הרע נכבש תחתיו ולכל הישועות.

ולכן כתיב והיה בית יעקב לאש ובית יוסף להבה וברש"י כתב שהאש לא שולט מרחוק אבל להבה שולט מרחוק כי

לשמוע את נאומו בליל שבת ולכן טוב יעשה אם יעביר את נאומו חזרה ליום שלישי כבעבר ובאמת נראה שכמעט הדבר חסר סיכויו שהמכתב יזכה להתחסות אבל כיון שהשתדלה בזה זכתה שחודש אח"כ קיבלה מכתב הנה בפרשיות אלו אנו למדים כיצד הדרך לעבור את ניסיונות החיים ומלחמת היצר וחילוליות כדרך המלחמה של יעקב עם עשו, וידוע מוש"כ הבאר היטב סוף סימן רצ"ט שכתב שנוהגין לומר פרשת וישלח במוצאי שבת כשיש לו דרך ליסע באותו שבוע, וכן הוא בכל הדרך אשר האדם הולך לבית עולמו צריך לקרוא פרשת וישלח לידע איזה הדרך ישכון אור להאיר האדם בכל מעשיו ודרכיו כדי שיגיע שלם בגופו ובממונו ובתורתו לבית עולמו.

והנה ברש"י בראשית פרק לב פסוק ה' עה"פ עם לבן גרתי פרש"י וז"ל לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, איך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני (לעיל כו כט) הנה גביר לאחר, שהרי לא נתקיימה בי. דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי תרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים, עכ"ל וצ"ב מה מונענו לא נתקיימה בי וכי אמר לו שלא יתקיימו הברכות והרי שניהם האמינו וידעו שהברכות של יצחק הם על ידי הקב"ה ויתקיימו.

ובאדרת אליהו כתב שעד היום עדיין לא השתמשו בהברכות שביד יצחק את יעקב והקב"ה השאיר ברכות אלו לימות המשיח והברכה שבידו כשיצא לבית לבן מברכה זו נונין ומתפרנסין ישראל עד היום הזה.

והנה בבבל המורים בראשית פרק לב ויהי לי שור וחמור, ולא הזכיר מינים אחרים, אלא רמז ליוסף שהוא שטנו של עשו, וליששכר שעוסקין בתורה (ב"ר עה יב) לקיים הקול קול יעקב בבתי מדרשות (שם סה כ) וכן הוא במדרש רבה, ומדוקדק בקרא שאחר חמור אין ו' החיבור דכתיב שור וחמור ואח"כ צאן ועבד ושפחה, דמשמע דשני ענינים הם שור וחמור ענין אחד וצאן ועבד הוא ענין אחר, וצ"ב מהו המיוחד בב' שבמים אלו שהם הכנגד של עשו.

ושמעתי בשם הגאון ר' יוסף דוב סאלאוויצקי זצ"ל שאמר בזה שיעקב אמר לעשו שהברכות שייצחק ברכו הם לא השפיעו עליו מיד את שפעם עליו שהרי לא נתקיימו בי אלה הברכות ויתקיימו עליו בעתיד לאחר זמן, שזיכה לכל בית ישראל וכל הרוחניות של כל בית יעקב הם מהברכות שביד יצחק את יעקב, אבל עשו אין דאגתו אלא מה שנוגע לו עתה מיד ולכן אין לו להצטער על הברכות שלא קיבלם, וכמו שמכר הבכורה עבור נזיד עדשים שהיה כדאי לו מכירת הבכורה כל העתיד הרוחני שלו עבור נזיד עדשים שיהיה כדאי את הבכורה כן אין לו להצטער על הברכות שלא קיבל.

וכן מבואר ברש"י בראשית פרק ל"ו פסוק ז' עה"פ ולא יכלה ארץ מגוריהם פרש"י וז"ל להפסיק מרעה לבהמות שלהם, ומדרש אגדה (פסוק 1) מפני יעקב אחיו, מפני שטר שוב גזירת (טו יג) כי גר יהיה זקע, המוטל על רועה של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק כל במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר, ומפני הבושה, שמכר בכורתו, עכ"ל.

וזהו הנסיון של כל אחד בימי חייו אם להקריב את הרוחניות עבור נזיד עדשים, כמו הקיימה בבקר עבור שינה מתוקה של כמה רגעים או ביטול ת"ת עבור כמה רגעים של דברים בטלים.

והגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל כשהספיד את מרן הגר"א קוטלר זצ"ל אמר שסיפר פעם להגר"א קוטלר זצ"ל שהיה מעשה בפרט אחד שחישש עבור בתו ונשתדך עמו בחור ת"ח מופלג ונודע לו שהוא אינו בעל כשרון כ"כ ורצה לבטל השידוך ואמר לו המהר"ל דיסקין זצ"ל שהרי אמרו חכמים וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מת"ט וז"ל אמרו חכמים כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וענין זה מבורר הוא בתורה הרי הוא אומר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויבך, ואומר למען ענותך להטיבך באחריתך, עכ"ל, ואמר המהר"ל דענינו אינו דווקא בעוני של ממונ אלא גם בעוני של כשרונות אם יש ההבטחה של סופו לקיימו מעושר וכששמע זאת הגרא"ק זלגו עיניו דמעות ואמר שהוא לא זכה לאותו ענין שזיכה במחמתו לעושר שהרי היה גאון הגאונים ואמר פעם לאיזה בעה"ב שאמר לו שהרי